

ՕՐԱԳԻՒԹ ԶՄԵԼԵՆԻԱՅՑ

ԳԱՂԱՔԱՆ : ԲԱՆԱՒՐԱԿԱՆ ԵՒ Ա.ՕՒՏՈՎԱԿԱՆ

•ԳՅՈՒՎԱՆԻ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԻ ՏՈՎԵՐԱԾ, 24 ՅՈՒՆԻՑ

❖ Առաջարկանութիւնը առայժմ՝ հանդարտութեան
մէջ կը դանուի. և լրագիրները՝ ըստ մեծի մասին
զբաղեցնեն Փարիզի տիեզերական ըստեասահանդի-
սին եղած և ըլլալու վեհապետական այցելութիւն-
ները պատմելու. որոց վրայօք իւրաքանչիւ ը օրակի իր
իւր դատողութեանը կամ իւր փափառանացը համե-
մատ, դանազան մեկնութիւններ կուտայ. * Փարիզի
օրագրութեանց մէկ մատը պարձանօք կը յիշէ այս
կայսերական ու թագաւորական այցելութիւնները
որոնք Պարզից մծ ու զերադոյն կացութեանը ապա-
ցոյց մըն է կը սէ, և կը յաւելութէ այս վեհապե-
տական ընդունելութեանց հետեւութիւնը պիտի ըլ-
լայ՝ Գաղղիսյ բարեկամական յարաբերութիւնները
զարդացնելու առ արդիւնաւորել բոլոր աշխարհի հետ
և ընդհանուր խաղաղութիւնը ամուր հիմանց վրայ
հաստատել. Ուրիշ լրագրութիւններ կը անդեն թէ
յիշեալ վեհապետական սիրալիք ահետութիւնները
պարզապես քաղաքավարական յայտարարութիւններ
են և ամենենին չեն կրնաք աէրութեանց քաղաքային
ընթացքը ու նպատակը գոփուխել:

Ո՞եք այս երկու ենթագրութիւններն աշխատանց կը համարիմք, նմանապէս չեմք կարծեր թէ լիուսիոյ և Գաղղիոյ մէջ պաշտպանողական և յարձակողական գաղանակցութիւն մի եղած ըլլայ՝ ինչպէս որ լրագիրներէն ոմանք զբուցեցին, այսու ամենայ, նիւ քաջայոյ և մք թէ Կաբոլէնոն կայսեր միւս կայսեր առաջ ու թագաւորաց հետ ըրած տեսակցութիւնները արդիւնաւոր պիտի ըլլան ընդհանուր խաղաղութեան՝ դննէ ժամանակ մը, հաստատուն մնալուն նմանապէս մեծապէս պիտի օգտեն քաղաքային ինչ ինչ գժուարին խնդրոց շուտով կարգադրուելուն :

故舊之恩也。其如和好之利，則非我所知矣。

ԱՅՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՅՅԵԼԹԵԱԴ

Զոր արժանապատիք Ալյնեցի տեր Գ.աւեր վարդապետը ըստ է Բէթիոյ նամանվին զևորեկից , զատիքամանի Հայեափի առաջնորդ գերապա . Տիգրանեան տեր Մկրտիչ ծայրագոյն վարդապետի :

Ա. Գերապատի խնամմածու Հայր , ձեր սրբութեան
հրամանաւ և կոմիք Թանուցու զիւզօրէ Եց այցելութեան
Այս տեղը ունիքն չուն Հայ կոյ . յորոց միայն 40
մէկ գեղ կը ի հանան . իսկ միւսները իրադիմէ մէկ , երկու
կոմիքը ժամ հետու տեղուանք կը բնակիին . և ամենք
ալ յետին իւղանութեան մէջ տեսանք թէ՛ բարոյապէս և
թէ՛ նիւթապէս . մերկութեանէ ՚ի զատ՝ շատերուն ձեռ
քը լոյ կիլիկիի Հայ չամցնիք ուտելու : Խնչեցէ , կարել
կերպիւ վարժարաննին հաստատեցինք ժողովնին , վաճ
քիրնին կարգի դրինք և ելանք :

Տերեգեցիւ, 42 Յունիվար 1867,

Բ. Յընտցիլը զեղը 100 տուն Հայ կոյ ամենքը ձու
րի մը մէջ կըբնակին և յուսահատեալ են՝ ի պատճառս
իրենց դժբաղդ և եղիկի վիճակին: Աչ վարժարան ունին
և ոչ եկեղեցի: միոյն մէկ քահանայ կայ: Հոգ տարի
վարժարան մի բանալու, մէկ իրկու վերտակացու զրի և
խոստացոյ ամիսը 100 զորուշ ճարել, Խնչակո ըսի, ա
սոնք վերջի աստիճան թշուտառ կացութեան մէջ կը-
գտնուին, օրական պարէնի կարօտ են և չեն գիտեր ո՞ր
աղքի զիմեն որ իրենց օգնութիւն մի ըլլայ: Երբ զի-
տեսան ուրախ եղան, քանզի կըյուսացին թէ շատ դրամ՝
բերած եմ իրենց . . . : Խնչակից, շատ մը միսիթաբայ-
կան խօսքեր ընկէ եաւ, եկանք՝ ի Ակէրէքեաթտաղի,
որ Գիրնարիլին 10 ժամ հեռու է:

Պէտքեաթառը, 15 Յունվոր 1867 :

Ա եք կարծեմք թէ Գրադղիոյ կառավարութիւնը
Բրուսիոյ յաղթութիւններէ և հզօր աէրութիւն մը
ըլլալէ ետեւ, չամակրակսն աէք մի ու աւելի մտեր
մութիւն կըցաւցընէ Որուսիոյ կառավարութեանը
և այս ընթացքն ալ բնական կըհամարուի, վասնզ
իւր օգտիցը համաձայն է : Քանզի ՚ի դիպուտածի
պատերազմի մը ՚ի մէջ Գրադղիոյ և Բրուսիոյ՝ որ
հաւանականաբար շուտ կամ անազան պիտի պա-
տահի, Որուսաց միծալոր կայսեր բարեկամութիւնը
շատ օգտակար կրնայ ըլլալ Գրադղիոյ համար + այս
ինքն այսպիսի գիպուտածի մը մէջ Որուսիան՝ փոխանակ
Բրուսիոյ Տես միանալու, չեղոք վիճակի մը մէջ
պիտի մնայ՝ պարզ հանդիսատես ըլլալով անոնց
կոռույն + որ գուցէ իւր օգտիցն ալ հակառակ չէ +
Բայց երբոր Բրուսիան և Որուսիան կըդաշնակցին
և կըփառանին, այս միարանութիւնը վտանգաւոր է
Գրադղիոյ համար : Ուստի այս պատճառաւ է որ ՚Աւ-
սուլէոն կայսեր կառավարութիւնը կըփափաքի՝ Որու-
սաց կայսերութեանը Տես ունեցած իւր բարեկամա-
կան յարաբերութիւնները ևս քան զետ աւելցնել
և հաստատուն պահել միշտ :

Լոնտոնի լրակիրներէն ումանք կը հաստատեն թէ
օդուստափառ Աղեքսանդր կայսրը՝ Փարիզ գտնուած
ժամանակը, շատ աշխատեր է մաերիմհամաձայնու-
թիւն մի հաստատել ՚ի մէջ Գաղղիոյ, իրուսիոյ և
Բրուսիոյ։ Արդեօք այս աշխատութիւնը յաջող
վախճան մի ունեցաւ։ — Ժամանակը պիտի յայտնէ
միզ, իսկ առայժմ այս կը բեմք, թէ այսպիսի համա-
ձայնութիւն կամ դաշնակցութիւն մի՛ որ խիստ մնձ
ազգեցութիւն կրնայ ունենալ քաղաքային ամենամեծ
և ամենագուշար խնդրոց լուծմանը վերայ, ամենեին
օգտակար չէ Անդղիոյ համար։

Կըսուի թէ իրաւաց վեհափառ կայսր՝ Փարիղէն
չմինած մէկ միլիոն ֆրանքի շափ նուերներ ըրեր է

՚ի նպաստ յիշեալ մայրաքաղաքին մարդասիրական
հիմնադրութեանցը . միանգամայն խնդրեր է, կըսեն,
“Ե, աբովէոն կայսերէն, որայէողի բոլորնիացի Պէրէ-
զուլուքի մարդասպաննին կենացը շնորհ ըլլայ : Յայտնի
է որ Պէրովովովին՝ Փարիզի մէջ Ազեքսանդր կայ-
սեր վերայ տարձանակ պարզող եղենագործն է :

“Եւշանակութեան արժանի եղելութիւն մի անոնես
պաց, կըսե Բրէս օրադիրը, վեհապետական տօնա-
խմբութեանց մէջ : Եւ այս եղելութիւնն է սրբադան
Պատին Փարիզի նույիրակին գերա . Ծիծի արքեպիս-
կոսուսին այցելութիւնը՝ զոր ըրաւ Ազեքսանդր կայ-
սեր, յայտնելու համար անոր զսոսկումը զոր պատ-
ճառեց Հռոմի արքունեացը՝ “Կորին Ուեհափառու-
թեան անձին դէմեզած եղենագործութիւնը, Պիոս
Խններարդ հրաման տուած էր իւր զգացմանց հա-
ւաստիքը և իւր խնդակայութիւնը մատացանել Պոու-
սիոյ կայսեր : Ասաի մօնսէյնէօր Ծիծին Եղիսեան
պալատը Զարին քով երթալով “Կորին Ուեհափա-
ռութեանը ներկայացաւ, որուն վերայ սրտաշարժ-
տապաւորութիւն մի ըրաւ սրբազն Պատին պատուիրա-
ռած այս ընթացքը այնպիսի ժամանակի մը մէջ, որ
գետպանական յարաքերութիւնները դադրած են ՚ի
մէջ Պատսիոյ և Հռոմի կառավարութեան”:

Ուրիշ լրագիր մի կը յաւելու, թէ հաւանական
չէ որ Ոսուսիոյ ու պապական կառավարութեան դես-
պանական յարաբերութիւնները՝ որ գագրած են
այժմ, շուտով վերահաստատուին. վասնդի իշխանութ-
ՈՒիւ անուն օրագիրը կը ծանուցանէ եղեր թէ,
յԵնթացս 1866 ամին Լիքուսանիայի մէջ 20,736 հոգի
Ոսուսաց կրօնը ընդուներ են: Այս նորընծաներէն
20705 հոգին հոսմէտական կաթոլիկ. 24ը իսրայէլա-
ցի, 5ը լուտերական և 3ը միւսիւլման էին, կը սէ-
յիշեալ դաղձներէն լրագիրը, և կը դատապարտէ
Ոսուսիոյ ընթացքը, որ կաշխատի իւր կրօնը տա-

են. Հազուատէ բազրովին զարկ կըդանուին, մարդուս
սիրու չլիմանար որ վրանին նայի ու խօսեցնէ: Ասոնց՝
եթէ աղքին կողմանէ օգնութիւն մի չըլլայ, կերպի թէ
քիչ օրէն հայոթիւնը իրենց նախատեմնք պիտի սեպան:՝
մի ջերմին այլալգ եղօղներ շատ կան. Թողունք ուրիշ
կոշմար բասունիոր:

պարզութեալ յարօղսները : Արածը, 23 Յունվար :

Զ. Հասանակէկի եկայ .ուր 100 տուն Հայ կըդքաւ-
նուի , և ունին եկեղեցի մի և քահանայ մի . դարձատուն
չկայ : Ասուած հետի ընէ , մէջերնին կերպ կերպ խոռո-
վութիւններ , անկարգութիւններ և կրօնափոխութիւն-
ներ . . . անպակաս են . ուստի հոգ տարինք օրինաւոր
ժողով մի կազմեցինք , քահանանին վարժապետ ըրինք
մինչեւ վարժապետ մի խրկելնիս : Յիշեալ 100 առւնէն
22ը բազորական եղած են , բայց երբոր քիչ մը բարե-
կարգութիւն տեսան , առօնյմէ հինգ տունը՝ գարձեալ
չարոց մէջ ենան և մեսի մեռաւ բայց : Այս ժամանակ

Ե. Եղանք Քիշներ գեղը . որուն Հայ բնակիչքը ոչ
եկեղեցի ունին և ոչ դպրատուն . այլ եօթանասունա-
մեայ քահանայ մի ունին որուն երկու աչքը շտեսներ և
երկու ականջն ալ չըսեր . ասիկա է պատկի և մկրտու-
թեան խորհուրդները կատարօղը : Խակ եթէ երկու աչք
ունենար , կերևայ որ տուն մի սալմոս շիտակ պիտի
չկրնար կարգալ : Այս գեղին Հայ բնակիչքը 30 տուն
են , որոց հինգը բոլորական եղեր են . բայց թէ՛ բուն
Հայը և թէ՛ բոլորքականը անսպատմելի թշուառ վիճակի
մէջ են , և իւրաքանչիւր տուն իրարմէ քիչ կամ շատ
հնառու տեղ մը կրպտնուի : Պետք 20 Պահանջու :

Բ. Զորս ժամ' հեռու եկանք զուշուլու և վելլր գեղեցիքը . որոնք իրարու մօտ են քառորդ ժամու մանաւ

պարհաւ : Ասոնց մէջ ընդամենը 35 տառն չայ կայ . եւ

բածել ամեն տեղ՝ Բայց եթէ հաւասար տարածման ջանքը դատապարտի լի է, Բրոբականտան և ս չկրնար ամեննեին արդարանալ, և անոր քարոզիչներն ալ՝ որ մօտերս մեծ ջանքով կաշխատին, մանաւանդ Ուելթունի մէջ, Հայ միամիտ ժողովուրդը որսալու, այն քարոզիչներն ալիւսեմք անշուշն գտառապարան լի են:

Այսաւայց օգոստավիպա կայսրը՝ Փարիզի տիեզերաց
կան Ռուեստահանդիսին այցելութիւն ըրած ժամանակը , բարեհաջեցաւ բաղմաթիւ շքանշաններ շնորհէլ քաղաքական (բոլիթիք) , գրադիտական , դինուորական , գատաստանական և վարչական իրենեւ լի անձանց : Կատ լրադրապետներ ես սրբոյն Անապէի կարդինալական :

Բրուսիոյ օգոստափառ թագաւորն ևս Ակ Արծուոյ
ասպետական կարգին մեծ ժամաւէնը շնորհեց
Գաղղիոյ արտաքին դործոց տեսուչ մօսիւ Վութիէ
մարդէ զին, և Կանրութէ ու Խէյնօ աը Աէն-Ժան-
տ' Անդէի մարածախաղ :

Φωρηθεὶς βίσταντιον τέλευταν μουσικήν περιγράψας
αὐτὸν φιλοτεχνητόν τε καὶ αἰνόνταν.

Ալքասատեն թէ Անձին Տրիտանիոյ վեհափառ
թաղուհին՝ բարձրաստիջան յատուկ պաշտօնակալաց
ձեռօք, Ժարելիէր (ծնդական) կոչուած կարդին
շքանշանինը պիտի մատուցանէ Որուիոյ և Ըստ-
րիոյ վեհապետաց : Այս զերագոյն կարդին շքանշ-
շանը օգոստափառ մեծազօր Ուութանին ևս պիտի
մատուցուի Առնոռն այցելութեան դացած ժամանա-
կը . և Ընդդինոյ օգոստափառ Յաղուհին՝ ըստ վա-
ղեմի սովորութեան, իւր ձեռօքը պիտի յանձնէ-
զայն Կորպին կայսերական վեհափառութեանը :

Ինչպէս յայտնի է, Տարձբաղոյն Պառուը օտար
տէրութեանց հպատակայ խուլքաստանի մէջ անշարժ
ստացուածք գնելու իրաւունքը շնորհած է կայսերա-
կան հրովարտակաւ մի. որուն թարդմանութիւնը՝
զոր Փունդ լրադրէն քաղեցինք, Տեսեալուն է.

Օրենք օտարաց կայուածատիրութեան :

ՅօՏ • 4 • Օտարականք ալ իրեւ հպատակ իրաւունք ունին կայսերական կառավարութեան երկիր ներուն մէջ քաջաքային կամ դիւզային կալուածոց տէր ըլլալ բաց ի Հիմաղեն, հպատակելով կառավարութեան օրինաց և կանոնաց : Այս արամադրութիւնը անոնց համար չէ, որք օսմանեան հպատակ ծնած ու ետքը օտարացած են : Այնպիսիք մասնաւոր օրէնքի մը պիտի ենթարկին :

կեղեցի, դպրատուն և քահանայ չունին, շատ խեղճ են
թէ՛ նիւթապէս, թէ՛ բարյապէս : Հոգ տարի և քանի
մը հոգիով ժողով կազմեցի, քահանայ մի և վարժապետ
մի զրկելու խոստացայ . շատ յոսեր տալով մեկնեցայ :
Քէէք, 30 Յունիու :

Թ. Եկանք Խոլահյէ նոր քաղաքը . այս տեղ Հայ չկայ . բայց անոր բոլորտիքը շատ Հայ բնակիչներ կը գտնուին : Ասոնք մէկ տնով , զինգ տնով և մինչեւ տասը տնով զատ զատ Քրթերու մէջ կը բնակին և անոնց ծառ ռայքը են . տարին անգամ մի հաղիւ թէ քահանոյի մը երես կը տեսնեն : Անկարելի է ասոնց թշուառ վիճակը նկարագրել . քանի մը հոգի գովերնիս բերիլ տուփնք , յուսագրեցինք քահանայ մի դրկելու իրենց և խոտուացանք մատուռ մի շնել տալու : Խոլահյէ , Զ Փետրվար :

Ժ. Ուժ ժամ հեռու եկանք Երակվագ գեղը . ուր 35
տուն Հայ կայ . որոցմէ 13 տունը բոլցրական եղեր են :
Բոլցրական Հայերը ունին զպրատուն մի և քարողիչ մի .
իսկ բուն Հայերը ոչ եկեղեցի ունին , ոչ քահանայ և ոչ
Պարատուն : Այս խիզճ բոլցրգեան մէջ 80 տարուան
մարդիկ կան որ դեռ սուրբ պատարագ չեն տեսած :
Ասոնք իրարմէ աղջիկ կը յափշտակեն և ուրիշ
շատ գէշտաթիւններ կը գործեն որ չպատմուիր : Այս

տեղ հայ և հագուստ դժուար կըդտնուին :
Եթաէզ, և Փետրվար :

ԺԱ. Երկու ժամ հեռու Թէվէք գեղը եկանք . ուր
միայն Դ տուն Հայ կայ . միւս 300ի շափ տները մահ .
մէտական են : Այս տեղ ոչ եկեղեցի կայ, ոչ քահանոց
և ոչ դպրասուն : Նիւթապէս շատ աղքատ են, վրանին
հագուստ չկայ . և բարոյականնին բոլորովին խանդար .
եալէ : Ասոնց մէջ տաճիկ ըլլօզներ, աղջիկ յափշտակօլզ
ներ, իրար հալածօղներ պակաս չեն . թո՛ղ ուրիշ խեղ .

2: Ստեղծված Փկարթար :

Յօդ 2. Քաղաքային կամ գիւղային անշարժ
տայսուածոց տէր եղող օտարականք այս տեսակ
սնդ բոց մէջ համաշւառար պիտի ըլլան օսմանեան
պատակաց * Այս հաւասարութիւնը կը սպառաւորէ
անոնք, Ա. Հայատակիլ կալուածական սեպհականու-
թեան վերաբերեալ ներկայ և ապառնի ամեն օրի-

աց ու կանոնաց . ի՞ , հատուցանել բոլոր ծախքերն
տուրքերը , սրոնք դրուած են կամիկընան գրուիլ ,
նչպայմանաւ և ի՞նչանուամբ որ ըլլան . ի՞ , կալ
ւածական բոլոր խնդրոց մէջ ենթարկիլ ուղղակի
սմաննան գատարանաց , թէ և երկու քն ալ թէ ամ-
աստանող և թէ ամբաստանեալ օտարական ըլլան ,
ուանց կարեռութիւն ատալու իրենց օտարազգու-
թեան : Իսայց գաշնագրութեանց պայմաններով ի-
ենց անձին և կարսեաց տրուած պահպանութեան
դրաւունքը պիտի մնայ :

Յօդ · Գ · Խըբ օտարակիան կալուածատէր մը սը-
անկանայ . փոխանորդները (սինտիք) ի դատ պիտի
նոննեն օմանեան գտառաւրաց առջև, և ոնանկացե-
ց կալուածոց վաճառումը պիտի պաշտանջեն պարտ-
ը վճարելու համար : Այսպէս պիտի ըլլոյ եթէ
առարական՝ մը կալուածատէր օտարակիանի մը դէմ
տո բանայ օտար գտառարաններու առջև : Այսպէս
նաև կացելոյն պարաւց վճարման համար ունեցած
ալուածոց ծախուելու դործողութեան զալով, օս-
անեան կառավարութեան պիտի դիմեն՝ որ քննու-
իւն պիտի ընէ իմանալու համար թէ արդարե-
արտականին են ծախու հանուելիք կալուածները :

Յօր՝ ՚ի՝ Օսար աէրութեան հպատակ մը կառաջէ կատկել կամ նուիրել իր անշարժ ստացուածքին զանոնիք, որոց այս կերպիւ արամագքուիլը իրեալէ օրենքէն : Խակ այն անշարժ ստացուածք՝ որ այս կերպիւ արամագքելի չեն և կամ օրէնքը երեր, անոնց ժառանգութիւնը օսմանեան կանոնաց համեմատ պիտի տրամագքուի :

Յօր. Ե. Ամս օտարակիան այս նոր օրինաց օ-
ռւտը կրնայ վայելէ, եթէ իւր կառավարութեան
ողբանէ ընդունուին Բարձրագոյն Դրան առաջար-
ած կարգադրութիւնները ի գործադրութիւն կալ-
ածական իրաւանց :

5 Завѣтъ 1867 · 7 Иѣзуїтъ 1284 · 4 · Польша ·

ԵՐԻՄՅԱԿ

շարթու Դիմիքեն անցնելով կ . Գոյիս զնաց : Եռ
ըին դերապատութիւնը՝ որ ինչպէս յայտնի է ,
Զեյթունի բնակչաց այցելութեան զացած է ըստ
Հրամանի ամենա . տէր Գոյողու լլ . Պատրիարքին , ան-
կեց վեց ծաղկահասակ տղայք և Հալէպէն օ տղայ՝
Ընդամենը օ աղքատ աղայք առնելով՝ հետը կըտա-
նի 'ի Պօլիս , Առաքել Կոռապրեան և Շահնաղար-
եան զիշերօթիկ վարժարանը գնելու համար :

Գերագութիւն կարգապետին այս ազգաւիրական տնօրէնութիւնը դովութեան և շնորհական լութեան արքանի կրծամարդկո՞ր, վասնոցի այս աղայաքը՝ որոնք խիստ արթուն և խելացի տեսք մի ունին, կրնանք քանի մը տարուան մէջ հարկաւոր եղած ուսմանքը սովորիլ յիշեալ բարեհամբաւ վարքարանին մէջ, և յետոյ իրենց հայրենիքը վերագառնալով օպտակար ծառայութիւններ մատուցանել ազգին :

Ա . Պօլիս երթալու համար Հալէպէն մեկնելով՝
դերապա . Մկրտիչ վարդապետը Աղքասանդրիոյ ու
Քահիրէի ևս այցելութիւն ըրեր է, և իւր ազգակա-
րական յորդորանօքը յտջաշեր է քիչմը նպաստ ժո-
ղովնելու . այսինքն Գահիրէի բնակիչ Արագիկը ըցի
մնապատիւ . Պօլսու եփէնախն կարապետական՝ մար-
դասիրական ողիէ շարժեալ, բարեհաջեց է 10.000
զուրուց շնորհէլու 'ի նպաստ Զէջմունի ազգային
վարժարանաց, և Աղքասանդրիոյ ազգայիններէն բա-
ռեպաշտ անձինք ոմանք 3400 զուրուց՝ շիւրիւկ ստակ-
ուուեր են 'ի նպաստ շինութեան Քիլիսի կիսկատար
են ցաւուն Հայոս :

Կ. Պօլսոյ ազգային միծարգոյ Վարչութիւնը յառակե նախակառավ իւր Խորին շնորհակալութիւնը յայտնած է զերս, տէր Վկրաիչ ծայրապղյն վարդապետին անոր ազգասիրական բարեհամատնձ ջանիցը համար, զորս՝ ի զործ դրաւ Ծէլթունի ազգային ցուտակ գործոց մէջ, բարեկարգելով զայնունի որակութիւնը էր :

սոստանան եթէ համութիւն տան պատրական կը քնը ընացունելու : Անդի ըսկին թէ, քանի անդամը կը լլոյ որ մահավորներ խրկիցինք առաջնորդ Հայր տուրբին և մեր ցաւ կը ը յայտնեցինք . ինքն գրերէ թէ, Աստուծով այսօր վազը վարժարաննիդ ալ և կելղեցինիդ ալ կը ընանք . այց մինչև հիմա շինութեան նշան մի շտեսանք, կը ան : Ինչ և իցէ մենք մեծամեծ յոյսեր տուինք, յորդորեցինք, համովեցինք և խոտացանք մինչև ՚ի սուրբ Պատչ վարժարաննին և եկեղեցինին շնորհու . ուստի մինչև այն ժամանակը պիտի սպասեն . և եթէ ձիւուցա-

Անմիք շինելու, պապականներուն զրհ սփափի ըլլան :
Ուսկէց եկանք 48 ժամուան մէջի Պէլլն, 20 Սարտի :
ՓԴ. Այս տեղու 500 տուն Հայադդի ռռնիմք . աստից
40 տունն ծառքեան Ա. Պատրիարքուն, ուստի բ

պատրիարքութեան մաս է Սահմանադրութեան առջևորմանը
պատրիարքան եղած են : Բայց Հայ ժողովրդեան կէսը Խոր-
ուսով է այս տեղի տէլ Յակոբ կոչուած քահանային հետ .
Եկեղեցինին բարեկարգութենէ զրկեալէ , վարժարան
չունին , ծանր տուրքի ներքեւ յօւստհատութեան մէջ
կըդանուին և պատրիարքան կղերը ոտակ բաժնելու վրայ
է Հայոց , անտոնց սիրութ շահելու համար : Եթէ այս գիւ-
ղութարքիս մեր համազգեաց ցաւոցը շուտով դարման
մի չըլլայ , գէշ հետեւթիւններ պիտի ծագին ։ Ասից

ալիսի երթանք ՚ի Փայտս , որ տառը ժամաւ հեռու է :
Պէլչն , 29 Մարտ :

ԺԵ . Եկանք ՚ի Փայտս , որ 40 Հայոց տուն կայ , ո-
րոնք հիմն տերութեան հրամանաւ բերուած են բողոք-
ակը եղած գիւղերէն Զէօքմէրզւանէն , Երւէրիէն ,
և որիշ գեղերէն : Այս տեղէրը 500 տուն Հայ կըդրտ-
նուի , որ շատ աղքատ են , և այս տարիներս բողոքը ի-
րենց գեղերէն բռնութեամբ Փայտս կըթերեն որ հոն
բնակին . Երկրորդ Կեալուր տաղը վրայ պատերազմի

դարման մի մատուցանել: Ուստի կը մնայ մեղ Առտուծոյ սղորմութիւնը հայցել վասն անօգնական աղջի իս հայոց որ վասարազգութեամբ ամեն աեղ եղկպառական թեան և աղքատութեան մը չը կը տառապի:

Ինչպէս մեր նախընթաց թուովը ծանուցած եմք,
ամսոյս 11ին կիրակի առաւօտուն , ըստ խնդրոյ Իզ-
միրի հայազգի Խուս Հպատակաց , հանդիսաւոր պա-
տարագ եղաւ և զոհաբանական երգեր կարգացնե-
ցան քաղաքիս Ա. Ատեփաննոս Հոյակապ եկեղեցւոյն
մէջ վասն աղատութեան մեծագին կենաց օգոս . Ա-
ղեքսանդր կայսեր ամենայն Խուսաց և իւր սրգուցը
թագած առանդ քարձրա . Վիճ-Դիքսին և բարձրա .
Ալտամիմիր իշխանին : Խուսիոյ հիւպատոս , խորհր-
դական տէրութեան , վաեմ . մօսիւ Վոսթրաս առ-
պետը և իւր դիւանադպիրը , երկուքն աւ շքեղհա-
մազգ եսաներով և ընկերութեամբ հիւպատոսարանին
թարգմանաց , ներկայ գանուեցան այս հոգեոր հան-
դիսին : Եկեղեցին լեցուն եր Հայ և Յօյն ժողո-
վրդեան բազմութեամբ . և երբ քահանան վեհափառ
Աղեքսանդր կայսեր անունը արտասանելով կօրհնէր,
ժողովուրդը կեցցէ աղաղակեց երկիցս և երիցս :

Ժամերգութեանց լմբնալէ ետե , վսե , հիւպա-
տոսը յազգային առաջնորդարանը հրաւիրուելով՝
մեծարուեցաւ 'ի ձայն Խուսաց աղդային երդոյն ,
զոր եւրոպացի նուազածուաց խումբ մի կընուազէր :

|| Խաւսիոյ վեհ Հափառ կայսեր Երեսփոխանը և իւր
ընկերակիցները յետ այնորիկ մեկնեցան առաջնորդ
գարանէն Երկիձի չքի Ղեառքի բովլ, զորս մեր աղպային
Երեւղիներէն ուժանք յուղաբկած էին :

Եմայս 18ին երկուշրթի օրը՝ որ սրբոց Հռիփու
սիմեանց տօնախմբութիւնն էր, ամեն տարուան սու-
վորութեանը համեմատ, աղջին ուսումնասիրական
գեղեցիկ հանդես մի կտտարուեցաւ քաղաքիս Հռիփու-
սիմեանց վարժարանին մէջ, ուր ներկայ էին զերաւ-
փոխառաջնորդն, քահանայք և աշակերտուհեաց ծը-
նողքն՝ արք և կանայք: Եղեղեցականաց աղօթքը և
գոհարանութիւնները լմլնալէ ետև, երկու յառա-
ջադէմ աշակերտուհիք՝ իրենց շարադրած զեղեցիկ
ձառերը կարդացին: այս ուսումնասէր աղնիւ օրիսորդ-
ներն են Վարիամ Շերմակեան և Կիւլսապահ Կա-
րապետեան: Հայերէնի դասատու Զաքրեան պատ-
ուելի պարոն Ասեփանն ալ՝ պարագայիս յարմար,
պատուական ձառ մը շարադրած էր: զոր օրիսորդ
Վարիամ Վուրատեան՝ ի բերան խօսեցաւ:

Աւելորդ չեմք համարելով յիշատակել, թէ այս Ճա.

Ճռթիւն կընեն և կտարին , բոյց անալատմելի խեղճութեամբ . . . : Փայտ , 3 Ա. որիլ :

ՃԶ. Վնթէքէ եկանք . ուր 80 տուն չայ կայ . սրոնք եթէ որիշ ցաւեր չունին , քահանայի և եկեղեցւոյ կողմանէ խեղճ են . վասնզի եկեղեցինին անշու ք աեղմը տան մը մէջ է . վարժարան ունին՝ բայց անկանոն . իրենք իրարու հետ խռով են միշտ : Քահանայ մը կայ , որուն երեսուն անդամ եպիսկոպոս բառը զրուցել առւի , և կարող չեղայ շիտակ ըսել տալու . հապա ետպարզութափու կըսէ . այս բանին՝ անոր որիշ դիտցածներն ալ ինչ աստիճան ըլլալը կմանցուի : Ուոկէց չըրս ժամ հեռու հաձի Համալիպի գեղը պիտի երթանք մէկ երկու ժամէն :

ԺԵ. Համի Հասլիպլի գեղը 80 տուն Հայ կայ. և ունին մէկ եկեղեցի, մէկ քահանայ և վարժատուն մի: Աստոնք վերջին աստիճան աղթատութեան մէջ կըդտնուին և պատճառը այն է, որ այս երկրին ապրանքը և բողը ապրուատը մետաքսի երեսէն է. անիլու ալ 3—4 տարի կընէ չէ եղեր. հետեարար բողը գեղացիները պարտքի տակ ինկեր են: Ասոնք վերջի աստիճան գտնէիկ մարդիկ են: Ասկէց կէս ժամ՝ հեռու Պիթիաս գեղը կայ. ուր 30 տուն Հայ կըդտնուի, որոցմէ 25 տունը բաղրական եղեր են: Վնչէիցէ, զամենիքը իրարու հետ միացուցինք, ժողովներ հաստատեցինք, և շատ մը յոյսեր տալէ ետե, և կանք Եօղունօղուք գեղը: Եօղունօղուք, Ապրիլ:

ԺԲ. Հապիսլիէն մէկ ժամ հեռու է Եօղունօլուք. ուր
300 տուն Հայ կայ և ունին երկու եկեղեցի : Ա երջի
աստիճան աղքատոթեան մէջ են . լեզունին շատ ա-
ղաւաղեալէ . կարդ կանոն չունին , միայն թէ հայու-
թեան անուն մը կայ վրանին : Ասոնց ալ ժողով կաղմե-
ցինք և պէտք եղած կանոնները և խրառոները տուինք :

ոերուն մէջ՝ ազգային երախտաղի խոռվթեան պարտք
մը հատուցանելու համար, անկեղծ բարեմաղթու-
թիւններ կային վասն երջանկութեան և քաջառող-
ջութեան մեծաշուրջոի փասմէ աիկնոջ կոստանդեան՝
որ այս հոյակապ ուսումնարանը կառուցած ու նուի-
րած է ալզին . .

Երեքշաբթի օրը՝ ամսոյս 13ին, որ վեհափառ
Առւթաման Վապտիւլ Վզիդ. մեր առատագութ մեծազօր
ինքնակալին գահակալութեան տարեդարձն էր, թէ
պէտք բարձրագոյն հրամանաւ ընդհանուր տօնա-
խմբութիւն չկատարուեցաւ, այսու ամենայնիւ մեր
աղջային քաղաքական ժողովոյն խոհական անօրէ-
նութեամբը՝ նայն օրը առաւօտուն սուրբ Ատեփան-
նոս եկեղեցոյն մէջ հանդիսաւոր պատարագ մա-
տուցուելով ջերմեռանդ աղօթք և բարեմաղթութիւն-
ներ եղան վասն երջանկութեան և հանդիսաւ ուղեռ-
ութեան յիւրապա Կորին կայսերական Պեհափա-
ռութեանը. նմանապէս անոր շուտով և ամենայն յա-
ջողութեամբ վերագարձին համար ։

Երբոր օդոստափառ Վապտիւլ Ազեղկայսեր անունը
յիշատակուելով բարեմաղթութիւններ կըլւային, եւ
իեղեցոյն մէջ գտնուող ժողովուրբ միաբերան ամեն-
ըսելէ ետք՝ քանի մը անգամ՝ բարձրաձայն աղաղա-
կեց կեցցէ մեր մեծազօր Ոսւթանը ։

ՆԵՐՆԵՐԻՐ ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԻ

Վ սեմափայլ մօսիւ Ալիմօն երբորդ ծովապետը ,
որ Արեելեան ծովուն Գաղղղիոյ նաւատորմղին ընդ-
հանուր հրամանատարն է և անցեալ շաբթօւանէ ՚ի
վեր Խղմիրի նաւահանջիսոը կըդանուի ։ ա ՚ի նօմէ
շոգեշարժ ֆուկաթով, քաղաքիս աղդային վարժա-
րանաց բարի համբաւը և յառաջտիմութիւնը լսե-
լով, հաճեցաւ երեքշաբթի օրը կէսօրէն ետե այցե-
լութեան դալու անոնց՝ ընկերութեամբ իւր որդույն
որ առաջին կարգի հետամուտ (ասքիրան) է ։ ա ՚ի
նօմէ քակաթին մշջ, և մօսիւ Ալիկնքէվիչին՝ որ
Խղմիրի Գաղղղիոյ փոխհիւպատոսն է :

Անթէրիա , 17 Ապրիլ :
իԱ .
Դերասպասիւ աէր Մկրտիչ վարդապետ Տիգրանեան ,
բարեխնամ սուրբ Հայր .
Այսրան տեղերը շրջեցայ , և այսօր 15 օր կընէ որ
Անթէքէ եկայ . շատ տեղեր անօթի մնացի , և այս ամեն
տեղերէն թէ առաջնորդական իրաւունք թէ՝ մուշաթայ
330 զուրուշ անցաւ ձեռքս , անիկա ալ հոս նստեր հայի
կուտամ կուտեմ , սպասելով ձեր գալստեանը : Եթէ
զմել կըհարցնէք , կերպ կերպ ցաւերու ենթակայ եւ
լանք . հիմա ալ տենդի կըծառայէնք . Աստուած վեր-
ջերնիս բարի ընէ : Ողջերուք :

U. S. Postmaster, 28 U. S. Post Office, 1867:

Ը. Դաւիթ վարդսպետ
տեր Դաւենանց Ունեցի:

Թէսէտէ վերոզրեալ 21 յօդուած պատմութեանս
էջ բարոր խեղճութիւնները գրեցի, բարոր հառապոին մէկո

ՀԱՅՈՒԹ Ե ՊՐԻՎԻ ՀԻ-ՏԻ, Բայց չակարիս սէհը

ուսմունքը մանրամասնաբար քննեց , և շատ զոհ ըլլալով՝ իւր անկեղծ խնդակցութիւնը յայտնեց ազգային գպրցներուն հողաբարձու մեծաբոյ Ուկանեան մօսիւ Ատեփանին :

Վարդարանէն մեկնելու ժամանակը, վսի ։ Ճու
վապետը այցելուաց տումարին մէջ հետեւալ քանի
մը առղերը զրեց և ստորագրեց ։ որ բերկըալե
ապաւորութիւն մի պիտի ընէ ազգասիրաց վերայ։

«Ալիքն երդորդ ծովապետը մեծ ուրախութեամբ այցելութիւն բրաւ. Հսոյց վարժարանին և զարմացաւ քիչ ժամանակուան մէջ ձեռք բերուած արդեանցը վերաց, մասնաւորապէս զարդիներէն լիզուին ուսմանը համոր. որ՝ կերպի իրնն թէ, գործնական կերպիւ (ա'յւն մանիքը բրաթէք) դաս կըսրուի»:

Ծրջալ Ծովագետը Հռիփսիմծաց վարժարանն ալ
երթաւղի՝ ուշադրութեամբ քննեց հայկաղուն աշա-
կերտուհեաց զաղլեներէն ուսմունքը, անոնց մէկ
քանին իւր առջել կարդացնել տուաւ, զրուածքնին
նայեցաւ. Նմանապէս անոնց զանազան ասղնագոր-
ծութիւնները և մանաւանդ անոնց կարած Փրէնկի
շապիկները աչքէ անցուց և իւր գոյունակութիւնը
այնպիսի անկեղծութեամբ մի յայտնեց, որ մեք ևս
ներկայ գտնուելով՝ ուրախացանք աղդասիրաբար :

Կըլսեմք թէ վեհափայլ տէր Գէորգ սրբազնաւ սուրբ կաթուլիկոսը Մայիսի 25ին Քրիստոսի համբարձման տօնակամրութեան օրը սուրբ Խջմիածնի տաճարին մէջ, սովորական հոգեոր հանդիսիւ եւ սիմիկոպոսական աստիճանը շնորհերէ հետեւեալարժանապատիւ վարդապետաց որ են, Աէթեան տէր Յօհաննէս, Այվազեան տէր Գաբրիէլ, սուրբ Երուսաղէմայ աթոռոյն փոխանորդ՝ ՚ի կ. Պիօլիս՝ տէր Աիմօն, տէր Պիետրոս և Պալֆայեան տէր Խորէն վարդապետաները *

Ինչպէս մեր նախընթաց թուովը ծանուցած եմք,
օգոստափառ Սուլթանը զունիսի 9ին մեկնեցաւ ՚ի
Կ. Փօլսոյ Փարիզի տիեզերաբանն ըստեստահանդէ-
սը տեսնելու : Իւր մեկնելէն օր մը յառաջ՝ լորին
կայսերական Վեհափառութիւնը՝ հաճեցաւ ընդու-
նելու հարձագոյն ՚իրան նախարարներէն և դես-
պաններէն ՚ի ղատ, Հայոց և Յունաց սրբազն
Պատրիարքները : որոնք պատիւ ունեցան հանդիսա-
ւ յաջող ուղղեուրութիւն բարեմազթելու օսմանեան
մեծաղօր Սուլթանին :

¶ մնապատիւ տէր Պօջոս սբբազան Պատրիարքը՝
այս բարեպատեհ առթիւ, ընկերացած էր տէր Ա-
րիստակես և տէր Ալեքսէս Ա. Եպիսկոպոսներէն :

պատուեցի . սակայն մռոցայ զրուցելու թէ ամենուն ալ խօսք տուեր եմ որ մինչև սուրբ Խաչ իրենց պէտք եւ ղածները , այսինքն թէ վարժարանները , թէ եկեղեցին

ները և թէ որից կարգադրութիւնները սահմանի մը
մէջ կըդրուին : Այս յուսով զիրենք կապեցի , և մինչեւ
խաչ պիտի համբերեն և օտար եկեղեցականներու խօս-
քին մտիկ պիտի չընեն : Բայց Աստուած մի՛ արասցէ ,
ո՞չ որ մինչեւ Խաչ պէտք եւլածին չափ խնամք չտարուի ,
նեաւեանքը շատ գէ՛ պիտի ըլլայ , ինչպէս որ ձեր Հայ-
ութեանն ալ յայտնի է . որովհետեւ տգէտ մարդիկ են ,
ինչութ ական կերպիւ իրենց օգնութիւն եղած տեղին կը-
ակամուին . ոժառապարա սասասիւնան և այս առ

լրօնից քարոզվէներն ըրջասպատեր են մեր ժողովուրդը
և անոնց նիւթականապէս օգնելու կաշխատին : Իմ
պարտքս ճշմարտութիւնը ձեզի խմացնել էր, և աչա՛ իւ-
նացուցի : Հիմա ես այստեղ ի՞նչ պիտի ընեմ. եթէ ինձ
արձալըս չըրկես, ես այս տեղս չեմ կրնար պտըտիլ և
ոս չեմ կենար . քանիդի չորս ամսուան մէջ քաշած նե-
տութիւններս, խեցնաթիւններս միայն Աստուած ու իսկէ :

Իմացայթէ Կղէմս գերապայծառը նորէն սկսեր է
Տարդ որսալու Զէթոնի մէջ, իւր ժողովուրդը շատ-
նելու համար . այլ չեմ գիտեր թէ իրաւէ կամ սուտ .
Միայն այս գիտեմ թէ իմ շրջած ձեր վիճակները ե-
է մինչև Խաչ տասը հազար զուրուշի չափ օգնութիւն
ոլլայ անոնց վարժարաններուն համար, ամէն մէկին
որ կարուութեան համեմատ, ան ատեն օտարներէն
խութիւն ըլլալով՝ ժողովուրդը ձեռքէ պիտի ելլէ : Ա-
մ իմ պարտքս իմացնել էր, իմացուցի . եթէ ինձ ալ
ինչև Համբարձում 10 լիռա չղրկես, կըթողումկեր-
ամ իմ առաջին տեղս Սերաստիա : Մնամ ակնկալու
ատասինանուու սոսսէ

Установка, 29 Января 1867 г. 5.035.0

